

Knausen

Lysstøperi

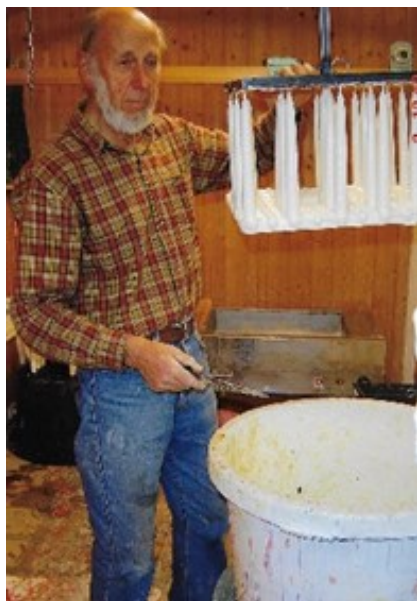
20 år

En lys ide

Anstrengt økonomi og nedleggelse av stadig flere foreninger kastet mørke skygger over Det Norske Misjonsselskap mot slutten av 1990-tallet. Generalsekretær Tor B. Jørgensen (senere biskop i Sør-Hålogaland) hadde klar beskjed til Landsstyret om at greier man ikke skaffe nye inntektskilder, må budsjettene reduseres betydelig. Men han hadde også en ide: Gjenbruksbutikker.

I Danmark hadde Sudanmissionen drevet med gjenbruk siden 1984. Motforestillingene i Landsstyret var mange, men Jørgensen - sammen med Rune Rasmussen, fikk etter hvert grønt lys for ideen. Høsten 1998 åpnet den første

Reidar Halgunset

gjenbruksbutikken i regi av NMS på Sola. Til nå er det blitt 52 gjenbruksbutikker.

I Danmark hadde de også startet et lysstøperi, basert på innsamlede lysstumper. Det måtte vi prøve her også. Men hvor? Trøndelag fikk utfordringen. Kitty Mæhre tok kontakt med altmuligmannen, læreren og pensjonisten Reidar Halgunset fra Fannrem. Kunne han ta utfordringen. Han var skeptisk. Men etter litt påtrykk gikk han med på, sammen med kona Kari, å ta en tur til Danmark for å se nærmere på saken. Der lærte de det viktigste om lysstøping, og de vendte heim, fullt klar til å starte et lysstøperi i Trøndelag.

Fra Bakksætra via Mjuklia til Jaktøyen

Lysstøpinga startet i et bolighus som NMS hadde på Bakksætra. Huset lå ved en liten fjellknaus, derav navnet «Knausen-lys». Høsten 2001 startet arbeidet med å gjøre leiligheten om til «fabrikklokale». Reidar var en praktisk mann, og en god del av det utstyret han trengte laget han sjøl. Et utrangert røntgenapparat fra Orkdal sjukehus fikk

ny funksjon som stativ for dyppekorgene, og gamle senger ble gjort om til kasser for sorterte lysstumper, m.m.

De første Knausen-lysa ble støpt den 3. april 2002. Tre måneder senere var vi til stede på Generalforsamlinga i Skien med en salgsutstilling.

Samling på Mjuklia. Bildet viser fra venstre: Anlaug Solem, Einar Husan, Sivert Hoel, Kari Halgunset, Anton Karlsen, Ruth Karlsen, (???), Ingeborg Gisnås, Marie Kahrs, Per Gisnås, Ola Voll, Reidar Halgunset

Bakksætra hadde flere uthus hvor lysstumper og ferdigvarer kunne lagres, men likevel ble det snart behov for mer plass.

På flyttefot 1

Etter 4 år ble det flytting til redskapshuset på Mjuklia - men først måtte en omfattende ominnredning til. Det ble i stor grad gjort som dugnadsarbeid med Reidar i spissen.

Produksjonsforholdene ble betydelig bedre, og produksjonen kunne økes. Men hvor skulle vi hente arbeidsfolket? Vi var trygge på at mange ville delta i prosjektet vårt. Vi måtte bare lage en god plan. Vi satte da opp halvårsplaner hvor vi «kommanderte» misjonsfolk fra bygdene rundt – fra Rindal til Singsås, og fra de sju misjonsforeningene NMS hadde i Rennebu - til å stille opp. Oppgaven var å sortere lysstumper, 2-3 ganger i halvåret - ingen protesterte.

På flyttefot 2

Etter seks år på Mjuklia var vi igjen på flyttefot. Mer plass trengtes, og dertil kom at det var tungvint å frakte ferdigvarene til Sommerveita for videresending derfra. Tilgangen på arbeidsfolk var tross alt krevende med lokalisering på Mjuklia. Det må innrømmes at det var ikke med lett hjerte vi forlot Mjuklia.

Helt fra begynnelsen hadde vi nok tenkt at et sted nær Trondheim ville vært den beste plassering for lysstøperiet, men vi lyktes ikke med å finne en akseptabel løsning. Men så, i 2012, etter mange leterunder i Trondheimsområdet, fant vi velegnete lokaler på Jaktøyen gård.

Gjenbruksstyret i Stavanger hastebehandlet saken, og etter et par sommermåned - også nå dugnad – var lysstøperiet på plass i hensiktsmessige og fine lokaler, i alt 300 kvm. Etter hvert fikk vi også

tilgang til gammelstua på gården, hvor vi kunne lagre lysstumper m.m.

Forbedringene og utvidelsene førte til at produksjonen kunne økes ytterligere.

Etter noen år trengte vi igjen mer plass. Løsningen var ikke langt unna.

Organisering

Lysstøperiet er en del av NMS Gjenbruk, som har hovedansvar for alle gjenbruksbutikkene i NMS. I 1999 vedtok Stortinget at gjenbruksbutikker som drev veldedighet ved salg av brukte varer gitt gratis til butikkene, og hvor salget ble utført av ulønna medarbeidere, skulle få fritak for innkreving av merverdiavgift.

Dette fikk stor betydning for lønnsomheten. Det medførte fritak for registrering av innleverte varer, ingen fakturering av leverte varer, og enklere rutiner på flere områder, men også noen pålegg som måtte overholdes.

De første årene ble en del av varene våre solgt via region-kontorene. De ansatte der måtte holde seg unna salget, eller vi måtte sørge for momsinnkreving. I hvilken grad kunne vi delta i salgsmesser o.l.? Hvor langt kunne vi tøye grensene? Etter hvert fant vi fram til en praksis som vi mente kunne forsvares. Vi var til stede på julemesser, leirsteder, kirkelige arrangement, «Rennebumartnan» o.l.

Førsteetasjen ble ledig, og lysstøperiet fikk tilbud om å overta (2021). Det var midt i blinken for oss. Plutselig hadde vi 600 kvm. Det gir mange nye muligheter.

Kitty Mæhre og andre ansatte ville gjerne selge lys når de besøkte foreninger og møter. Da laget de frivillige en lyskoffert som de tok med i bilen. En møtedeltaker pakket ut varene, sto for salget og telte opp salgsbeløpet.

Hele tiden og på alle områder har vi vært opptatt av å finne de enkle og billige løsningene.

Mange menigheter har misjonsprosjekter. I Trondheimsområdet har vi hatt et spesialtilbud for disse menighetene: De får kjøpe lys til halv pris. Når de selger lysene i menigheten for full pris, går ene halvdel av inntekten til å betale for innkjøpet, og den andre halvdel godskrives misjonsprosjektet. Eli Rønningen har administrert dette. En «Solkafe» i Tromsø, arrangert av noen misjonsforeninger der, har hatt samme ordningen i mange år.

Personale

Alt arbeid på lysstøperiet er basert på frivillige. Når oppgavene er godt tilrettelagt, faglig og sosialt, er det mange som gjerne stiller opp. Reidar Halgunset og kona Kari sørget for en god start. Andre viktige medarbeidere de første årene var Marie Kahrs, Rutt og Anton Karlsen og Anlaug Solem.

Eli Rønningen og Gert Nielsen hadde administrative oppgaver, styrt fra Sommerveita. Gerd Aasen Sødahl hadde ansvar for transport av lys inn til Sommerveita, samt klargjøring og pakking for utsending iht. bestillingene.

Innsatsen var stor: Marie, Anlaug, Anton og Rutt jobbet gjerne to dager i uka, Da overnatta de – Rutt og Anton i gammelstua på Mjuklia, Anlaug hos ei kusine på Berkåk og Marie i gammelstua. Lang arbeidsvei hadde de også: Rutt og Anton, 110 km hver vei.

Utfordringene ble mindre da vi kom til Jaktøyen. Det ble lettere å skaffe folk, selv om vi ofte har ønsket oss flere medarbeidere. De siste 10 årene har medarbeiderstaben telt 20-30 personer. Frammøtet per dag: 8-15 personer. Etter noenlunde fastlagte arbeidsplaner har de møtt opp, 1 – 3 (4) dager i uka, 7 måneder i året.

Det er de frivilliges arbeidsinnsats som skaper verdiene. Grovt regnet er produksjonsverdien av hvert dagsverk i snitt 1200 kroner pr person.

Arbeidsgleden og trivselen har så

avgjort vært til stede.

Reidar ledet bedriften i Bakksætra-tida. I Mjuklia-årene (2006-2012) var Einar Husan produksjonsleder og Rolf Stranden styreformann. Einar sluttet i 2012, og Rolf tok over. Inge Hill ble styreformann i 2018. Rolf sluttet i 2021. Deretter ble Marvin Bjørnebekk og Gert Nielsen produksjonsledere.

Styret for lysstøperiet består nå av Inge Hill, Marvin Bjørnebekk, Gert Nielsen, Gerd Aasen Sødahl, Kåre Myraunet, Erik Voll, Johan Slørdal.

Forbindelsen mellom Gjenbruksstyret og lysstøperiet har vært ivaretatt av konsulenter, og samarbeidet har vært godt.

Lysstumper

Det er imponerende å se engasjementet omkring innsamlingen av lysstumper. Den har i hovedsak skjedd via gjenbruksbutikkene våre. Volumet antas å være rundt 300 kubikkmeter for hele perioden.

Tilgangen på lysstumper har alltid vært god. Ja, så god at i 2009 måtte vi be om inntaksstopp. Da hadde vi mer enn to årsproduksjoner liggende på lager. Etter et par års tid åpnet vi opp igjen. Da var lageret skrumpet mye inn, og vi kunne innvilge oss vinterferie, for vi manglet lysstumper.

Det store lysstumpelageret bekymret oss. Det var vanskelig å regulere tilgangen. Vi forsøkte å selge lysstumper til andre lysbedrifter, men det lyktes ikke særlig godt. I utgangspunktet er lysstumpene restavfall.

Vi kunne ende opp med at overskuddet av lysstumper endte som restavfall, og det kostet penger. Men så kom ideen om tennbrikker.

Tennbrikker

Ideen om tennbrikke-produksjon fikk vi fra Yngve Bakkeid, daværende leder av leirstedet Mjuklia. Han hadde erfaring med slik produksjon. Etter litt utprøving var vi i gang (2010). Det ga gode inntekter, ved siden av at det reduserte stumpelageret. I 8 år foregikk produksjonen i Rolf sin garasje. Men så koblet vi inn Hans Malum i Singsås. Han konstruerte en maskin som førte til at saginga gikk mye fortere og greiere. Årsproduksjonen er nå 300 000 brikker, salgsverdi 150 000 kroner.

Transport

De første årene gikk transporten av ferdigvarer og lysstumper med Bring Cargo. Det var kostbart, og mange butikker syntes det var en tungvint ordning. Vi brukte også leilighetsskyss, når vi fikk det til.

Allerede i 2007 drøftet vi med gjenbruksstyret/konsulentene muligheten av å etablere eget skyssopplegg. I 2013 fikk vi til et fast opplegg med Andreas Steinberg som sjåfør. Gert gjorde også mange turer.

Etter hvert har flere butikker fått egne varebiler, og vi kan låne dem. Det er etablert 5-6 ruteopplegg med sjåførere fra de butikkene vi låner bilene fra. Transportene går to ganger i året. Det er god tilgang

på sjåførar, og de siste årene har Inge Hill administrert transporten.

Salgsvolum

Det er nær sammenheng mellom produksjon og salg. Vi mener det er et marked for høyere volumer på disse to områdene. Det blir en utfordring for fremtidig produktutvikling og salgsarbeid.

I 2021 ble det sendt ut 15,3 tonn ferdige lys til butikkene (vår/høst), og våren 2022 ble det sendt ut 10 tonn.

Gjennomsnittlig årsproduksjon i Mjuklia-årene var på 1,1 millioner

kroner. De første årene på Jaktøyen kom vi opp i 1,6 millioner per år. 2019 ble toppår med 1,8 millioner. Under COVID-19 pandemien (2020 og 2021) havnet vi en del under normalen.

Grovt anslått kan vi sette produksjonsverdien for de 20 årene som har gått siden oppstarten til 25 millioner kroner, herav 18-19 millioner som overskudd. Overskuddet har gått til Det Norske Misjonssekselskaps omfattende virksomhet i inn- og utland.

Innsatsen disse 20 årene er imponerende.

Vi kan glede oss over godt samarbeid med butikkene, og kundene landet rundt er tilfredse.

Stor takk til alle!

